

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Udrag fra Syner (Danske Klassikere)

Citation: Hjortø, Knud: "Syner", i Hjortø, Knud: *Syner*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2003, s. 135. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hjort_01-shoot-idm140211094315312/facsimile.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Syner

anderledes. Så indemt i den rasende digter sad en lingvist og holdt øje med, at det var metode i galskaben.

3. Komposition og genre

Med titlen *Syner* angiver Knud Hjortø en hel litteraturart i tiden omkring 1900, både i den store europæiske digtning og i den nordiske. Mens Hjortø sad i København og skrev på sin debutbog, var der i hvert fald to andre i byen, der uafhængigt af hinanden var optaget af tilsvarende projekter. Nordmanden Sigbjørn Obstfelder arbejdede på sit store, visionære værk, der skulle rumme alle verdens religioner og ende i en nietzscheansk forkyndelse fra forkhælets bjerg, det, der blev til *En pæsts dagbog*, 1900. Imens sad Ernesto Dalgas på Frederiksberg i færd med at bearbejde sine rigtig syge hallucinationer til *Dømmelags Bog*, posthumt udgivet 1903. Og så var der selvfølgelig Strindberg i Sverige med sit *Ljerner*, 1897.

I Frankrig havde Paul Verhaïen 1892 og 1895 genudgivet Arthur Rimbauds *Une saison en enfer*, 1873 (da, 1992: *En årstid i helvede*), der dog kun i den kosmiske galskab, ikke i detaljer, har påvirket Hjortø. Den moderne franske litteratur lå åben for den franskknydige Hjortø, dels direkte, dels gennem de samtidige tidsskrifter (f.eks. Johannes Jørgensens *Taaer*, 1893-94) og den danske symbolistiske litteratur, som Hjortø tilhører med *Syner*, og som han i resten af sit forfatterskab bevarer træk af. Han forbinder sit værk 1890'ernes litteratur med det nye århundredes folkelige og materielle gennembruds digtning. Det er spild af tid at diskutere – som litteraturhistorikere har gjort (Vilh. Andersen i bind 4 af *Illustreret dansk Litteraturhistorie* over for Sv. Møller Kristensen i *Den store generation*) – om han hører hjemme i den ene eller den anden lejr. Endelig skal det nævnes, at 1890'erne var optaget af Dantes *Den guddommelige Komedie*, der blev genudgivet på dansk i C.K.F. Møllbechs oversættelse fra 1850'erne af Valdemar Vedel, der også skrev en stor bog om Dante i 1892. Netop hos Dante findes en række groteske skildringer af steder og personer, der kan

have inspireret Hjortø. Den type skildringer findes også i Hjortøs barndomsbibel, som man var begyndt at læse mere litterært end før – både frisenkerne Georg Brandes og Ernesto Dalgas og flere med dem tog Testamenterne op som visionær digtning.

Menneskene har til alle tider drømt drømme og set syner og ad disse veje modtaget indsigter og bestemmelser, hvad enten de nu kom fra Gud eller Fanden eller var opstået ved gæring i en blød hjerne, som man sagde i tiden. Bl.a. om Johs. V. Jensens *Lisar Eiker* i det små eller Nietzsches overmenneskedrømme i det store. Hermed er tidens moderne opfattelse af synerne angivet: de er udtryk for gåskekab, rablede vanvid. Tiden var meget optaget af psykiske fænomener. Det viste sig dels ved den folkelige interesse for spiritisme, dels på højere videnskabeligt, psykologisk niveau omkring skikkelser som psykiateren Knud Pontoppidan og den eksperimentelle psykolog Edv. Lehmann i Danmark, og Sigmund Freud i Wien. Denne sidste var netop i færd med at skrive et af vor kulturs hovedværker, *Dømmetydning*, 1906, som fik uoverskuelig indflydelse på det nye århundredes digtning og syn på de sjælelige processer. Det skete ikke mindst gennem begrebet om det ubevidste, som mange i tidernes løb havde cirklet omkring, men som først nu blev sat på begreb og desuden placeret i den enkeltes sjæl og ikke i himlen eller helvede.

Også den kunstneriske teknik, den maleriske eller litterære sanseliggørelse af indre temaer, gennemløb en ændring på denne tid. Udtrykt med en kort formel: det indre blev synliggjort i det ydre – og det ydre tilbageført til det indre som skildringer af sindstilstande. J.F. Willumsen – og som ham hans digtende følgersvend Sophus Chausson – kunne male en persons indre stemning som en ikke-naturalistisk, farvet aura omkring skikkelsen. En mindre kendt dansk maler, Johannes Nørretranders, har i sit portræt af Ernesto Dalgas malet denne tilbageløbet i et diffus, gulligt lys, som sad han i et sidekabinnet i sit eget indre inferno. Således overskred kunsten de hidtil respekterede grænser mellem indre og ydre.

Den enkelte kan opleve, at det personlige og det kosmiske glider sammen. Det har man kendt siden tidernes morgen som religiøs mystik. Men også den nye tids ateister kender til disse erfa-